76
1

philatelica

philatelica

1976 / 1

TARTALOM

Dr. Petrovits Tivadar:
Az I. típusú 3 krajcáros

Dr. Simády Béla:
Az 1874-1897. évi, levélborítékrajzú, 85 alapvonalú, rányomott bélyegek

Surányi László:
Az 1924. évi, Jótékonysági kiadás 300 koronás címletének ismertetőjelei

Idegen nyelvű tartalom

A MAGYAR BÉLYEGGYŰJTŐK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE
TUDOMÁNYOS MUNKAKÖZÖSSÉGE KÖZLÖNYE
FELELŐS SZERKESZTŐ: SURÁNYI LÁSZLÓ
SZERKESZTŐK: PÁKOZDI LÁSZLÓ, DR. SCHOLZ TAMÁS
FELELŐS KIADÓ: DR. SOÓS LÁSZLÓ
VI. ÉVFOLYAM

Az I. típusú 3 krajcáros

DR. PETROVITS TIVADAR

Az 1874. október 1-én forgalomba bocsátott, metszett-mélynyomású, színes számú krajcáros kiadás egyik, igen figyelemre méltó címlete a 3 krajcáros. A kiadás legnagyobb ritkasága is ebből a címletből fordul elő, a $9^1/_4:9^1/_2$-es keretfogazású 3 krajcáros.

Az I. típusú 3 krajcáros jelenleg ismert legkorábbi postai felhasználása 1874. december 31. Ennek a példánynak csoportba sorolása eddig nem volt lehetséges. A vízjeles papírra történt nyomtatás (1881) után, a II. típusú 3 krajcáros gyártásáig volt többségében forgalomban. Elvileg ugyan felhasználható volt 1900. szeptember 1-ig, de gyakorlatilag az 1891 után felhasznált példányok már ritkák.

A Magyar Bélyegek Monográfiája (a továbbiakban Monográfia) összefoglalta az ide vonatkozó, közel 100 év filatéliai kutatás eredményeit (l! III. kötet 563. és a további oldalak). Az ott közölt megállapításokat az 1970. évben megkezdett rendszeres kutatómunkával — Orbán Ferenccel együttműködve —, sikerült újabb és igen lényeges ismeretekkel, megállapításokkal bővíteni (l! Filatéliai Szemle, 1973. VI. sz., 16—17. o.).

Jelen tanulmány összefoglalja az I. típusú 3 krajcárosra vonatkozó, az újabb kutatási eredményekkel kiegészített ismérvek jelentős részét.

Metszetjelek

Jelenlegi ismereteink szerint az I. típusú 3 krajcárosnak *egyedi* metszetjele nincs. Az általános metszetjelek azonosak a többi címletnél már leírt és ábrázolt jelekkel (l! Philatelica 1972/1. sz., 15. o.).

Említésre méltó, hogy a színes számú krajcárosok I. és II. anyalemezének egyes címleteinél, mint pl. a II. típusú 10 krajcárosnál, *egyedi* metszetjel csak ritkán fordul elő.

Az is megjegyzendő, hogy a Bélyegmúzeum birtokában van a 3 krajcáros egyképes eredetijéről készült próbanyomat bemetszett értékszámmal (1. ábra), amelyen az általános metszetjelek kitűnően megállapíthatók. De, fennmaradt olyan egyképes, korábbi próbanyomat is, amelyen az értékszám még rányomott (2. ábra).

A bélyegek csoportosítása

Már az I. típusú 10 krajcárosról megjelent tanulmányban (Philatelica 1974/1. sz., 28. o.) is rámutattunk arra, hogy a kiadás elsőként megjelent, 2, 3, 5 és 10 krajcáros címleteinek — megjelenési formájukban — egymástól jelentősen eltérő *változatai* vannak. Gondolunk itt elsősorban — a nem kielégítő nyomat

1. ábra. A 3 krajcáros egyképes eredetijének próbanyomata bemetszett értékszámmal.

2. ábra. A 3 krajcáros próbanyomata rányomott értékszámmal.

miatt — az anyalemez és a nyomólemezek háromszögei és gyöngyei vonalainak javítására, utánmetszésére. A változatok különösen jól észlelhetők az azonos ívhelyről származó bélyegek rajzbeli eltéréseiben.

A későbbi gyártás során, az anyalemez utánmetszése után ezek a változatok megszűnnek, illetve megjelenésük állandó formát ölt. Ezeknek a változatoknak egy része a gyártás első időszakának termékei, amikor még az anyalemez utánmetszése előtt a *nyomólemezeket* — változó stílusban —, a bélyegképek minőségének biztosítására több ízben is javították.

Az egyes címletek anya- és nyomólemezeinek utánmetszéseinél mutatkoznak bizonyos stílusbeli hasonlóságok, de lényeges eltérések is, mint pl. az I. típusú 5 krajcáros *ernyős* javításai (l! Philatelica 1975/1. sz.).

A kiadás egyes címleteinél az anya- és nyomólemezek rekonstrukciója ma még csak részben megoldott. Ennek az az oka, hogy a korai felhasználású bélyegek — általában — igen csekély mennyiségben állnak a kutatók rendelkezésére. Ez a megállapítás különösen vonatkozik a 3 krajcáros címletre, de hasonló a helyzet az I. típusú 10 krajcárossal is (l! Philatelica 1974/1. sz., 28—32. o.).

Jelen ismereteink szerint az I. típusú, színes számú 3 krajcáros — az előző szempontok figyelembe vételével — a következő csoportokba sorolhatók.

1. A még nem javított anyalemezről származó bélyegek

Az 1874-ben elkészített I. anyalemezről elsőként gyártott nyomólemez a metszés sekélysége miatt nem adott kielégítő, teljes és éles nyomatú bélyegképeket. Különösen megmutatkozott ez a hiányosság a gyöngysoroknál, valamint a sarokháromszögeknél, amelyek elmosódottan alig, vagy egyáltalán nem látszottak. Ezt a hibát már a gyártás kezdetén észlelték. Így az első gyártású bélyegekből csak csekély mennyiség ké-

3. ábra. A még nem javított anyalemezről származó bélyeg (48. ívhely). 13-as vonalfogazás (balra). A II. típusú 3 krajcáros (jobbra).

4. ábra. A még nem javított anyalemezről származó, az eddig ismert felhasznált példány (54. ívhely). 13-as vonalfogazással.

szült, illetve a kinyomott ívek néhány és a véletlenül fennmaradt példány kivételével megsemmisült. Néhány példány a Bélyegmúzeumban, illetve egy-két magángyűjteményben még előfordul 13-as vonalfogazással (3. ábra, balra). Ezeknek a 13-as fogazású bélyegeknek jellegzetessége, hogy — ismeretlen oknál fogva — enyvezetlenek. Az eddig ismert használatlan példányok mellett 1974-ben előkerült egy valódi használt példány is, 13-as vonalfogazással (4. ábra). Az ebbe a csoportba tartozó bélyegek közül használt példány eddig csak $9^1/_4$:$9^1/_2$-es keretfogazással volt ismert.

Ezeknek, a még nem javított anyalemezről származó 2, 3 és 10 krajcáros bélyegek előállítását és 100-as ívben való gyártását az is bizonyítja, hogy az eddig megtekintett példányok — nagyobb részükben — még ívhelyre is azonosíthatók voltak.

Mint említettük, ebbe a csoportba tartozik a kiadás egyik legnagyobb fogazási ritkasága, a $9^1/_4$:$9^1/_2$-es, keretfogazású 3 krajcáros bélyeg (5. ábra). Ezek az ívek (ív?) az 1871. évben kiadott bélyegek fogazásához használt keretfogazó géppel nyertek fogazást. Az 1971. évi F.I.P. Nemzetközi Bélyegkiállításon, Budapesten egy használatlan példányt is láthattunk. Levélen (levélkivágáson) több példány is ismert, 1875-ös felhasználásban.

Ezen fogazás keletkezésének okát nem ismerjük, de feltételezhető, hogy az elsőként gyártott 3 krajcáros íveket részben a régi fogazógéppel fogazták. Az is megjegyzésre érdemes, hogy *egyéb címletek* $9^1/_4$:$9^1/_2$-es keretfogazással egyszerű fogazási hamisítványoknak bizonyultak, pl. az 5 krajcárosok II. típusúak. Hamis keretfogazású 3 krajcáros is előfordul. Nyilvánvalóan ezek sem a korai kiadású bélyegek (6. ábra).

Az eddig megvizsgált példányok alapján teljesen valósnak látszik az a feltevés, hogy az eredeti — a még nem javított — anyalemezen készítése során lényegesen kevesebb sérülés (ismertetőjel) keletkezett,

5. ábra. Eredeti bélyegkép a IX. oszlopból, $9^1/_4$:$9^1/_2$-es keretfogazással, használtan.

6. ábra. Hamisított keretfogazású 3 krajcáros.

mint a továbbiakban ismertetendő, javított nyomólemezeken és anyalemezen. Így az eredeti állapotú anyalemez egyes ívhelyein az ismertetőjel kevesebb, vagy esetleg nem is fordul elő. Ezek után az eredeti állapotú anyalemez rekonstrukciója sokkal nehezebb feladat lenne még abban az esetben is, ha nagyobb mennyiségű bélyeg állna ezekből rendelkezésünkre. (A keretfogazású bélyegeknek a Palmans-féle fogazási ívfelépítés alapján történő rekonstrukciójának lehetőségét — tárgyi nehézségek miatt —, eddig nem vizsgáltuk.)

Az előbbi megállapítás rányomja bélyegét a nyomólemezek javítására, illetve azok rekonstrukciójára is. Ugyanis, ha kevesebb az ívhely-ismertetőjel, vagy esetleg nincs, akkor a nyomólemezek a jelentős javítás ellenére a bélyegek ívben elfoglalt helyének megállapítása, a nem nélkülözhető összefüggések hiányában, nem oldható meg.

A 3. ábrán bemutatott II. típusú 3 krajcáros bélyeg (jobbra) — egyszerű rátekintésre is — rendkívüli hasonlóságot mutat az eredeti 3 krajcárossal (balra). Ez eleve arra utal, hogy a II. típusú 3 krajcáros anyalemezének készítésekor elővették az első egyképes eredetit. Ezt az azonos metszetjelek is bizonyítják.

2. Durván, szabálytalanul utánmetszett nyomólemezről származó bélyegek

Az első és eredeti állapotú anyalemezről készített, nem kielégítő bélyegképet adó nyomólemezeket a kritikus bélyegképek egyes részeinek újrametszésével kísérelték meg kijavítani.

Az ebbe a csoportba tartozó bélyegek jellegzetessége, hogy a felső és az alsó gyöngysor *összes*, a bal és jobb oldali gyöngysorok felső és alsó — több-kevesebb — gyöngyét igen durván, szabálytalan vonalakkal javították. Ezeket a javításokat olyan mélyen végezték, hogy a metszett mélynyomás sajátossága folytán, ezeknek a gyöngyöknek színe feltűnően sötétzöld. Hasonlóan mély vonalakkal javították a háromszögeket is, általában az eredeti metszetekben. Az át-

7. *ábra.* Durván (balra) és finoman utánmetszett bélyegkép a 65. ívhelyről.

fogók gyakran az eredeti metszeteket nem követik és így kevésbé íveltek (7. ábra, bal oldali kép).

Az ebbe a csoportba tartozó bélyegekből még használtan is igen kevés áll rendelkezésünkre. Használatlanul pedig igen ritka. Ebből arra lehet következtetni, hogy valóban nyomólemez javítás esete forog fenn, szemben a 10 krajcárossal, amellyel kapcsolatban az is feltehető, hogy a javított nyomólemezt egy ideig mint anyalemezt használták.

A ritka előfordulás másik oka, hogy az 1871. évi réznyomatos kiadás 3 krajcáros címletéből ez időben még jelentős készlet állott rendelkezésre (l! Monográfia III. 411 o.). Így az újabb kiadású 3 krajcárosból nagyobb mennyiségű példány előállítására nem volt szükség, s az 1874-ben gyártott bélyegek — főként — 1975-ben kerültek a postahivatalokhoz.

A nyomólemezek feltűnő javításaira már Dessewffy és kortársai is felfigyeltek és az akkor még rendelkezésre álló nagy összefüggéseket — éppen ezen sajátosságok figyelembe vételével — használták fel az ívrekonstrukciók elkészítéséhez. Ezt igazolja, hogy Dessewffynek a Bélyegmúzeum tulajdonában levő gyűjteményében — többek között — egy olyan nem teljes ívrekonstrukció van az I. típusú 3 krajcárosból, — főként tömbökből felépítve —, amelynek bélyegei ebbe a csoportba tartoznak.

Az utánmetszett, sötétzöld színű gyöngyök elhelyezkedése és száma rendkívül megkönnyítik a tömbök egymáshoz kapcsolását és így az egyes ívhelyek ismertetőjeleinek ismerete nélkül is, az ívrekonstrukciót megkönnyítik. Bízunk abban, hogy az említett és egyéb, még fel nem dolgozott bélyegmúzeumi anyag tanulmányozására sor kerülhet. Ebben az esetben, még az esetleges ívhely-ismertetőjelek hiányában is, de a gyöngyök javítása alapján, ívhelyre lehetne azonosítani az ebbe a csoportba tartozó bélyegek jelentős részét.

Jelenleg kb. 50—60 db ebbe a csoportba tartozó, különböző képű bélyeget ismerünk. Ezeknek csak egy részét tudtuk ívhelyre azonosítani, éppen az összefüggő példányok hiányában. Ezért a jelenlegi részadatok ismertetése még nem időszerű.

3. Durván és finoman javított nyomólemezről származó bélyegek

A csoportba tartozó bélyegek háromszögeinek javítása a 2. csoportba tartozókhoz hasonlóan durva, míg a gyöngyök utánmetszése már finomabb vonalakkal történt (8. és 9. ábra, középső bélyegképek). A jelenleg rendelkezésünkre álló, csekély számú bélyeg birtokában csak következtetni lehet arra, hogy a fent leírt javítások a lemez valamennyi ívhelyén elvégzésre kerültek.

Az is lehetséges, hogy ez a javítás a már utánmetszett anyalemezről készített egyik nyomólemezen —, vagy nyomólemezeken — történt. Ez utóbbira mutat, hogy a gyöngyjavítások száma gyakran azonos a 4. csoportba tartozó bélyegekével, bár eltérések is mu-

8. ábra. A 2., 3. és 4. csoportba tartozó, 3/I. krajcáros bélyegek a 34. ívhelyről.

9. ábra. A 2., 3. és 4. csoportba tartozó, 3/I. krajcáros bélyegek a 83. ívhelyről.

tatkoznak. Végül lehetséges volt olyan technológiai megoldás is, hogy egy-egy ívhely bélyegképét a nyomólemezen több ízben is javították.

Az ebbe a csoportba sorolt bélyegek tanulmányozását a rendkívül kevés bélyeg és összefüggés hiánya igen megnehezíti. Az is lehetséges, hogy a nyomólemez rekonstrukció teljes mértékben nem oldható meg, főként abban az esetben, ha megállapítható lesz, hogy javításokat nem egy, hanem több nyomólemezen is végeztek ilyen stílusban.

4. Finoman utánmetszett anyalemez nyomólemezeiről származó bélyegek

Mint a többi I. típusú, színes számú címletnél, ebbe a csoportba tartozik a 3 krajcáros, vízjel nélküli bélyegek többsége, valamint a vízjeles (1881-től) példányok teljes mennyisége.

A nyomólemezek többszöri javítása miatt ennél a címletnél is sor került magának az *anyalemeznek* javítására. Így, finoman utánmetszették a gyöngysorokat — főként — a 2. csoportnál említett helyeken. A gyöngyök javítása csak egyes ívhelyeken és főként egyes részleteiben maradt el. Közepes mélységgel javították a háromszögeket is, de gyakori, hogy egyes háromszögeknek nem valamennyi oldalát metszették újra. A javítás több ívhelyen az eredeti metszetektől eltér, így ezek ténylegesen ívhely-ismertetőjelekké váltak (7., 8., és 9. ábra, jobb oldali kép).

A gyöngyjavításokat a későbbiek során táblázaton ismertetjük. A bélyegeknek ívhelyre történő azonosítását kritikus esetekben — de különben is —, ezek az adatok megkönnyítik, egyes esetekben pedig csak ezen adat használható, mivel egyéb ívhely-ismertetőjel még nem ismert, vagy azt esetleg bélyegzés takarja.

Az anyalemezen végzett javítás ellenére a bélyegképeken gyakori az alapvonal nélküli fehér sarok, illetve a jobb oldali gyöngysor és a koszorú közötti terület azonos hibája (V. oszlop). Ezeket a nyomathiányokat a nyomólemezeken végzett javításokkal igyekeztek megszüntetni.

Feltehetően az anyalemez javítása alkalmával sérült meg a bal oldali szalagdísz a 91. ívhelyen. Ugyanis a 2. csoportba tartozó bélyegeken itt még sem sérülés, sem javítás nem észlelhető. A sérülést az anyalemezen javították (metszetjavítás I. csoport).

Mivel az ebbe a csoportba tartozó bélyegekből kellő mennyiség állott rendelkezésre, valamint a kartonra nyomtatott 100-as ív is, a javított anyalemez rekonsrukciója *teljes mértékben* megoldott.

Oszlop-ismertetőjelek

Az újabb kutatómunka során több, eddig nem ismert oszlop-ismertetőjelet sikerült megállapítani. Így ma már nyolc oszlop bélyegei egymástól jól elkülöníthetők. Kivételt képez a III. és VIII. oszlop, amelyek egyedi ismertetőjellel nem bírnak.

Az oszlop-ismertetőjelek, amelyeket a 10. és 11. ábrán bemutatunk, a következők:

I. oszlop (A)

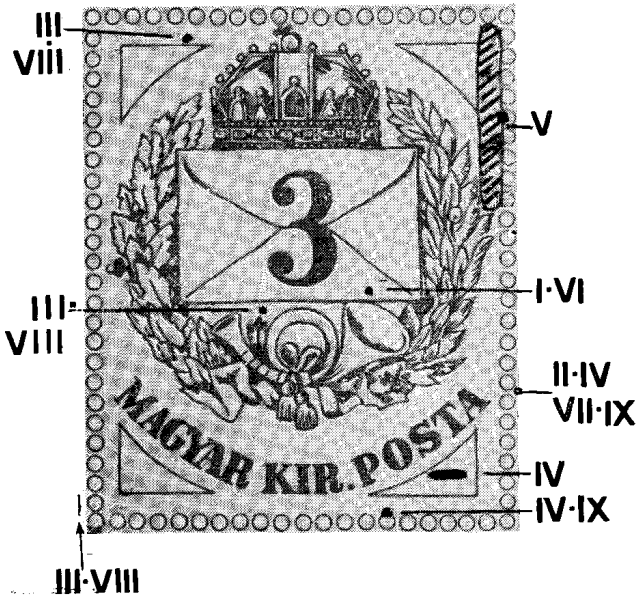
1. Tűszúrásnyi pont a levélboríték alsó negyedében, alul, a kürt hangtölcsére felett.

II. oszlop (B)

1. Tűszúrásnyi pont a jobb oldali gyöngysor 19. gyöngyének alsó szélétől jobbra.

III. oszlop (C)

1. Színes pont tapad a bal oldali, felső háromszög vízszintes befogójához, a felső gyöngysor 5—6. gyöngyének köze alatt.
2. Tűszúrásnyi pont a levélboríték alatt, a kürt fúvókájától jobbra fekvő, színes levél csúcsa felett.

10. ábra. Oszlop-ismertetőjelek.

11. ábra. Oszlop-ismertetőjelek.

3. Kis, függőleges karc a bal oldali gyöngysor 24—25. gyöngyközétől balra.

IV. oszlop (B_1)

1. Azonos a II. oszlop 1. jelével.
2. Színes, ovális simítási nyom a jobb oldali, alsó háromszögben. (Ritkán hiányozhat.).
3. Erős, színes folt tapad az alsó gyöngysor 15. gyöngyének felső részéhez.

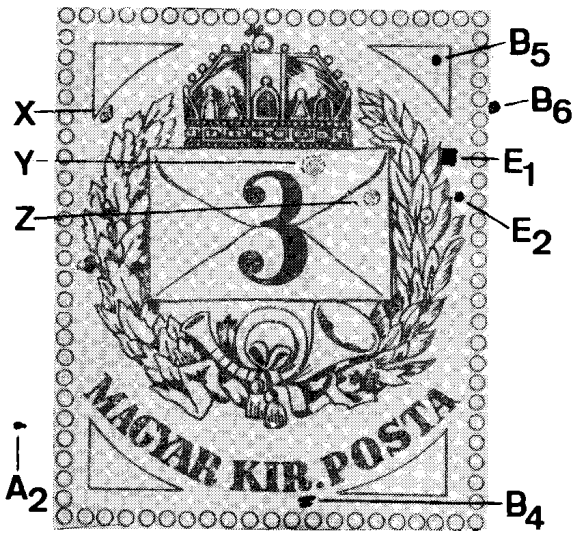
Megjegyzés: A IV. oszlopba tartozó bélyegek egy részén gyakran található egy-három, kisebb-nagyobb simítási folt. Egyik a levélboríték felső, a másik a jobb oldali negyedében, a harmadik a bal oldali felső háromszög alsó csúcsától jobbra helyezkedik el (l! 12. ábra). Ezek a jelek a 94. ívhely kivételével előfordulnak és az oszlopba sorolást megkönnyítik. Hiányuk a nyomólemez alapos letörlése miatt is bekövetkezhetett.

V. oszlop (E)

1. Kisebb-nagyobb alapvonal hiány a jobb oldali gyöngysor 2—10. gyöngye, a felső háromszög, valamint a koszorú között.

VI. oszlop (A_1)

1. Azonos az I. oszlop 1. jelével.
2. Színes folt a jobb oldali gyöngysor 5. gyöngyétől balra.
3. Színes folt tapad a jobb oldali gyöngysor 6. gyöngyének bal oldalához.
4. Színes folt a jobb oldali gyöngysor 7—8. gyöngyének közétől balra.

12. ábra. Csoportos ismertetőjelek.

5. Tűszúrásnyi pont a jobb oldali gyöngysor 9—10. gyöngyközétől jobbra.

VII. oszlop (B_2)

1. Azonos a II. oszlop 1. jelével.
2. Tűszúrásnyi pont a jobb oldali felső háromszög függőleges befogója mellett jobbra, a jobb oldali gyöngysor 4. gyöngye közepének magasságában.

VIII. oszlop (C)

1. Azonos a III. oszlop 1. jelével.
2. Azonos a III. oszlop 2. jelével.
3. Azonos a III. oszlop 3. jelével.

IX. oszlop (B_3)

1. Azonos a II. oszlop 1. jelével.
2. Azonos a IV. oszlop 3. jelével.
3. Színes pont a levélboríték alsó széle felett, középen.
4. Tűszúrásnyi pont a jobb oldali gyöngysor 18—19. gyöngye közének magasságában, alapvonalközben, az utolsó *A* betű felett.
5. Halvány, színes simítási folt a bal felső háromszög jobb oldali csúcsában. (Nehezen észlelhető, esetenként hiányozhat is.)

X. oszlop (F)

1. Kis, színes pont a jobb oldali gyöngysor 9—10. gyöngyközétől balra, alapvonalközben, a gyöngysor és a koszorú levele felezőjében.
2. Tűszúrásnyi pont a bal oldali gyöngysor 20. gyöngyének bal alsó része mellett.

Csoportos ismertetőjelek

A jelenleg ismert csoportos ismertetőjelek száma 6 db. Elhelyezkedésüket a 11. ábrán bemutatjuk és szövegesen az alábbiakban ismertetjük.

A_2: 01, 21, 51, 71. ívhely.
Kis, színes folt a bal oldali gyöngysor 21. gyöngyétől balra, a bélyegképen kívül. (Esetenként a bélyegek fogazása miatt nem észlelhető.)

E_1: 15., 35., 45., 65., 85., 95. ívhely.
Színes négyzet a jobb oldali koszorú 5. levelének külső oldalához tapadva.

E_2: 15., 35., 45., 65., 85., 95. ívhely.
Színes pont a jobb oldali koszorú 7. levelének csúcsától jobbra.

B_4: 07., 27., 57., 77. ívhely.
Kettő színes, kissé ferde vonalka a második *R* betű jobb talpa alatt.

B_5: 17., 37., 67., 87. ívhely.
Színes pont a jobb felső háromszög derékszögében.

B_6: 17., 37., 67., 87. ívhely.
Nagy, színes simítási folt a jobb oldali gyöngysor 5. gyöngyétől jobbra. (Nagysága különböző, esetenként hiányozhat.)

Megjegyzés. A IV. oszlop ismertetőjeleinek leírásánál említett, három simítási nyom is *elvileg* csoportos ismertetőjelnek tekinthető. Már jelentős nagyságuknál fogva is említést érdemelnek. Így ezeket a 12. ábrán be is mutatjuk, *x*, *y*, és *z* betűkkel jelölve.

Páros ismertetőjelek

A napjainkban ismert páros ismertetőjelek száma már igen jelentős, 27 db. Elhelyezkedésüket a 13. és 14. ábrán bemutatjuk és szövegesen az alábbiakban ismertetjük.

13. ábra. Páros ismertetőjelek.

14. ábra. Páros ismertetőjelek.

A_3: 01., 51. ívhely.
Kis, színes pont az első *A* betű felett.

A_4: 11., 61. ívhely.
Színes, simítási folt a jobb oldali szalagcsokor alsó széléhez tapadva, az *O* betű felett.

A_5: 11., 61. ívhely.
Erős, színes pont a jobb oldali bojt alatt, az *I* betű felett.

A_6: 41., 91 ívhely.
A jobb oldali gyöngysor 16. gyöngyének belső oldalához színes folt tapad.

B_7: 12., 62. ívhely.
Erős, színes pont a szalagcsokor jobb oldali bojtjának jobb széle alatt.

B_8: 12., 62. ívhely.
Színes, simítási folt a bal oldali, alsó háromszög átfogóján, az első *A* betű jobb talpa alatt.

B_9: 22., 72. ívhely.
Tűszúrásnyi pont a jobb felső háromszög vízszintes befogója felett, a felső gyöngysor 18. gyöngyének jobb széle alatt.

B_{10}: 32., 82. ívhely.
Színes, simítási folt a jobb alsó háromszög bal oldali csúcsán.

B_{11}: 14., 64. ívhely.
Kis, vízszintes karc az alsó gyöngysor 15—16. gyöngyének köze alatt.

B_{12}: 14., 64. ívhely.
Vízszintes karc az alsó gyöngysor 7. gyöngye alatt.

B_{13}: 24., 74. ívhely.
Tűszúrásnyi, színes pont a bal oldali gyöngysor 4. gyöngyének jobb alsó szélénél.

E_3: 15., 65. ívhely.
Színes pont a bal alsó háromszög vízszintes befogója és az alsó gyöngysor 4—5. gyöngyköze felett.

E_4: 35., 85. ívhely.
Apró, színes simítási folt a jobb oldali szalag alatt, a *P* betű felett és kissé balra.

E_5: 25., 75. ívhely.
Tűszúrásnyi pont az alsó gyöngysor 6. gyöngye alatt.

A_7: 26., 76. ívhely.
Színes pont a jobb oldali gyöngysor 23—24. gyöngyének közétől jobbra.

A_8: 26., 76. ívhely.
Tűszúrásnyi pont a jobb alsó háromszög bal csúcsa felett, a *P* betű középvonala alatt.

A_9: 36., 86. ívhely.
Apró színes pont a kürt hangtölcsérének külső, jobb felén.

A_{10}: 36., 86. ívhely.
Színes simítási folt a bal alsó háromszög átfogóján, az *YA* betük köze alatt.

B_{14}: 27., 77. ívhely.
Színes pont a jobb felső háromszög átfogója alatt, középen.

B_{15}: 27., 77. ívhely.
Tűszúrásnyi pont a bal alsó háromszög felső csúcsa mellett, az *MA* betűk köze alatt.

C_2: 18., 68. ívhely.
Színes pont az *R* és *K* betű köze felett.

B_{16}: 19., 69. ívhely.
Színes pont a jobb alsó háromszög derékszögében. (A nyomólemez elhasználódása miatt gyakran hiányzik.)

F_1: 20., 70. ívhely.
Halvány pont az első *R* betű felső szélénél, attól kissé jobbra.

F_2: 30., 80. ívhely.
Halvány karc a felső gyöngysor 2. és 3. gyöngye felett. (Gyakran hiányzik.)

F_3: 30., 80. ívhely.
Tűszúrásnyi pont a jobb alsó háromszög bal oldali csúcsától balra, kissé fenn.

F_4: 30., 80. ívhely.
Tűszúrásnyi pont az alsó gyöngysor 14. gyöngye felett.

Csoportjelek

Az I. típusú 3 krajcárost is a későbbiek során 2x100-as anyalemezről vett nyomólemezekkel készítették. A 2×100-as anyalemez megkülönböztető (a bal, vagy jobb oldali ív) jeleinek megállapítása még kezdeti állapotban van. Ezért az ide vonatkozó, eddigi adatok ismertetése napjainkban még nem időszerű.

Korábban semmiféle objektum nem állott rendelkezésünkre, amelyből következtetést vonhattunk volna le a 2×100-as anya-, illetve nyomólemezek ívközéprészeinek méretéről. Ma már azonban bizonyos, hogy a nyomda által minden esetben eltávolított ívközéprész szélessége közel azonos volt egy bélyegkép és egy bélyegköz szélességével. Ilyen ívközéprész összefüggések, nyilvánvalóan függőleges példányok, egy magángyűjteményből már ismertek. Vízjeles példányok, fogazásuk 11,5-ös vonalfogazás (V_2). Az ívközéprészen, a 3 krajcáros címletet igazoló zöld színű, eddig még meg nem fejtett szövegű (feltehetően a címlet rézmetszőjének a neve) felirat és törlési (simítási) nyomok láthatók.

Ívfelépítés

Az ívfelépítés az újabb kutatási eredmények alapján lényegesen eltér a korábban, a Monográfiában leírt megállapításoktól. Elsődleges jelentősége van annak, hogy a II., IV., VII. és IX. oszlopnak *közös* ismertetőjele van. Ebből arra lehet következtetni, hogy az egyképes eredetiről *két-három* másolat készült. A két pár és az egyképes lemez összeforrasztásából állították elő az első, majd ennek másolásával a második 5-ös sávot. A két ötös sáv összeforrasztásából adódott, első 10-es sávról két másolat készült. Ebből az egyiket összeforrasztották az első 10-es sávval és így gyártódott az első 20-as tömb. Az erről készült

1. táblázat.

I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
$A_{2,3}$	B	C	B_1	E	A_1	$B_{2,4}$	C	B_3	F
$A_{4,5}$	$B_{7,8}$	C	$B_{1,11,12}$	$E_{1,2,3}$	A_1	$B_{2,5,6}$	C_2	$B_{3,16}$	F_1
A_2	B_9	C	$B_{1,13}$	E_5	$A_{1,7,8}$	$B_{2,4,14,15}$	C_3	B_3	$F_{2,3,4}$
A	B_{10}	C	B_1	$E_{1,2,4}$	$A_{1,9,10}$	$B_{2,5,6}$	C	B_3	F
A_6	B	C	B_1	$E_{1,2}$	A_1	B_2	C	B_3	F

Az I. típusú 3 krajcáros félívének felépítése

másolat az előbbi alá, míg ötödik sorként, az 50-es félív aljára az első 10-es sáv másolata került. Az elsőként készült, 50 bélyegkép az anyalemez, a teljes, 100-as ív felső felén foglal helyet. Valószínű, hogy az első 10-es sáv a lemez első sora és az eredeti bélyegkép a 05. ívhelyet foglalja el.

Mivel az anyalemez négy oszlopának (II., IV., VII., IX.) közös ismertetőjele van, ezek jelölésére a *B* betűt alkalmaztuk, s így *D* jelű oszlop nincs. Az V. és X. oszlop nem rendelkezik *közös* ismertetőjellel, így az egyik az *E*, a másik az *F* betűjelet kapta.

A *C* jelű oszlopnak nincs 1-es indexszáma. Ennek az az oka, hogy egyedi oszlop-ismertetőjel megállapítása később lehetséges és ebben az esetben az 1-es indexszám pótlólag felvehető az ívfelépítési rendszer módosítása nélkül.

Az ívfelépítést az 1. táblázaton mutatjuk be azzal a megjegyzéssel, hogy az ív másik fele ezzel azonos felépítésű.

Metszetjavítások

Az anya- és a nyomólemezek gyöngyeinek, háromszögeinek utánmetszésén kívül az egyéb javítások formáinak megállapítása és az ívben elfoglalt helyzetük regisztrálása folyamatosan történik. Különösen jelentős számú javítás fordul elő az V. oszlop, már említett rajzhiányos részein, mivel ezt a hibát a nyomólemezeken javították változó formában.

Egyéb ívhelyeken a javítások száma aránylag kevés, kivéve az 54. ívhelyet, ahol a javítást az 55. helyett — tévesen — először itt végezték el.

A metszetjavítások II. csoportjában e címletből eddig néhány — főként színes pontokkal javított — — gyöngysort ismerünk (l! Philatelica 72/2. 28. o. 17. ábra). A 3/I. krajcáros metszetjavításainak ismertetésére rövidesen sor kerülhet azzal a megjegyzéssel, hogy a nyomólemezek V. oszlopából eddig még nem ismert javítások is előfordulhatnak. (folytatjuk)

KÉSZPÉNZÉRT
VÁSÁROLOK

LUXUS MINŐSÉGŰ

KLASSZIKUS BÉLYEGEKET
minden változatban, a világ bármely országából!

LEVELEK, LEVÉLDARABOK
különösen érdekelnek

„KALOCSA" teljes bélyegzésért
50% felárat fizetek!

LACZA LÁSZLÓ bélyegkereskedő
1056 BUDAPEST, VÁCI UTCA 63.

Az 1874-1897. évi, levélborítékrajzú, 85 alapvonalú rányomott bélyegek

DR. SIMÁDY BÉLA

Az 1874 és 1897 között forgalomba bocsátott bélyeges értékcikkek nagy része levélborítékrajzú, 85 alapvonalú, könyvnyomásos, rányomott bélyegekkel készült. Ezen postai értékcikkek rányomott bélyegeinek — a korábbiaknál alaposabb tanulmányozása — annál is inkább fontosabb, mivel szoros „származási" kapcsolat van köztük és az 1888/99-es, magasnyomású krajcáros levélbélyegeink között. Ezt az összefüggést — elsősorban dr. Vasváry Ernő kutatómunkája alapján — a Monográfia III. kötetében, a vonatkozó rész szerzői, Orbán Ferenc és dr. Makkai László is rögzítik. De erre hivatkozik Orbán Ferenc a Philatelica 1973/1. számában közölt tanulmányában is.

Az 1888/99. évi könyvnyomású krajcárosok és a velük azonos rajzú, rányomott bélyegek anyamintái közös ősdúcról származnak. Bizonyítják ezt az azonos bélyegképen felül az egyező metszetjelek is. Tapasztalhatjuk, hogy sok a hasonlóság e kétféle bélyeg között, ezért célszerű a rányomott bélyegek további rendszerezése: talán ez is segítséget nyújt a könyvnyomású krajcáros bélyegek feldolgozásához, az ezzel foglalkozóknak.

A 85 alapvonalú, rányomott bélyegek kiadása 14 évvel előzte meg a feketeszámú krajcárosokét. Ennek a rövid tanulmánynak mindössze az alap-osztályozás elvégzése a célja, és nem foglalkozik az altípusokkal, annál is inkább nem, mert összefüggő példányok híján — kivéve a 2 krajcáros címszalagot — az altípusoknak a nyomdai ívben való helye jelenlegi adottságunk mellett nem határozható meg.

A metszetjelek

Minden 85 alapvonalú, levélborítékrajzú, rányomott bélyegre jellemző, hogy az ősdúcon keletkezett metszetjelek azonosak a feketeszámjegyű krajcárosok metszetjeleivel (l! Philatelica 1973/1. szám, 3. oldal), de azokhoz még egy 12. jel csatlakozik: a *POSTA* szó *A* betűjének vékony szára a keresztkötés felett hiányos, hasonlóan az 1888-as II. típusú sztereotypia egyik ismertetőjeléhez (a 2. ábrán M-el jelölve).

A rányomott bélyegek csoportosítását a levélborítékrajzon levő keresztkötés alakja, illetve annak hiánya alapján végeztük el.

I. csoport

Boríték-keresztkötés nélküli bélyegrajz

Jelenlegi ismereteink szerint a rányomott bélyegek nyomáshoz szükséges nyomódúcokat az ősdúcról —

1. ábra. Az I. csoport ismertetőjelei.

2. ábra. A II. típusú 5 krajcáros ismertetőjelei.

négy anyaminta közbeiktatásával — vett négy munkadúc útján készítették el. Egy-egy munkadúcról készültek a 3 krajcáros és a 10 krajcáros, két munkadúcról pedig az 5 krajcáros I. és II. típusú rányomott bélyegek nyomódúcai. A 3 krajcáros, az 5 krajcáros I. típus és a 10 krajcáros ismertetőjeleit az 1. ábra mutatja, amelyen az egyes értékeken található — az alapvonal szakadásaiban mutatkozó — ismertetőjeleket a címletek értékszámainak feltüntetésével jelöltük.

Ebbe a csoportba a következő díjjegyes postai nyomtatványok tartoznak:

3 kr zöld	levélboríték (1874, 1878, 1882)
5 kr karmin	levélboríték (1874, 1878, 1880, 1882, 1884)
5 kr karmin	levelezőlap (1880, 1881, 1882)
10 kr kék	levélboríték (1874)
10 kr kék	nemzetközi postautalvány (1875)
10 kr fekete	utánvételi jegy (1874)
10 kr kék	utánvételi jegy (1876, 1879).

3. ábra. A II. csoport ismertetőjelei.

4. ábra. A III. csoport ismertetőjelei.

Megjegyzem, hogy az utánvételi jegyek rányomott bélyege kivételével minden bélyegen *dombornyomat* pótolja a boríték-keresztkötést.

A legnagyobb mennyiségben gyártott 5 krajcáros értékcikkek nyomódúcai két munkadúcról készültek. A második munkadúcról származó, II. típusú 5 krajcáros ismertetőjeleit a 2. ábra mutatja. Az előbb felsorolt, mindkét 5 krajcáros értékcikk előfordul II. típusú bélyegképpel, sőt ez jóval gyakoribb.

Az ismertetőjelek nagyon emlékeztetnek az 1888-as kiadású levélbélyegek I. típusára. Valószínűnek látszik, hogy az 1888-as levélbélyegek I. típusa az 5 krajcáros rányomott bélyeg egyik, II. típusú nyomódúcáról származik. Felmerülhet az a kérdés, hogy a levélbélyegek nyomódúcai készítésekor miért nem az ősdúchoz nyúltak vissza. Erre a kérdésre biztos választ adni nem tudunk. Lehetséges, hogy az ősdúc — 14 év telt el készítése óta — egyszerűen elveszett,

vagy „egyszerűbb" volt a kéznél levő nyomódúc felhasználása erre a célra. Egyébként hasonlóan jártak el 1879-ben is, amikor a címszalag 2 krajcáros rányomott bélyegének nyomódúcait készítették a II. típusú 5 krajcáros egy munkadúcának átalakításával. Kivésték az 5-ös számjegyet és beillesztették a 2-est. Ugyancsak így készültek el a 35 krajcáros táviratlapok rányomott bélyegeinek nyomódúcai is.

Az *első csoportba* tartozó, II. típusú 5 krajcárossal azonos ismertetőjelűek a következő rányomott bélyegű értékcikkek:

2 kr	ibolya	címszalag (1879)
2 kr	ibolya	hivatalos levelezőlap (1884)
35 kr	kék	táviratlap (1888, 1890).

A 2 és 35 krajcáros rányomott bélyegeken dombornyomat nincs.

II. csoport

Egyenesvonalú boríték-keresztkötésű bélyegrajz

Ismertetőjeleit a 3. ábra mutatja. Ezek az ismertetőjelek hasonlóak az 1888-as levélbélyegek II. típusú sztereotyp nyomódúcai ismertetőjeleihez. (l! Philatelica 1974/1. szám, 21. oldal).

A II. csoportba a következő értékcikkek tartoznak:

5 kr	fekete	postautalvány (1874)
5 kr	kék	postautalvány (1876, 1878)
5 kr	karmin	postatakaréklap (1886)
5 kr	karmin	nemzetközi képeslevelezőlap (1896).

III. csoport

A bélyegrajzon a boríték-keresztkötés kosárgörbe alakú.

Ismertetőjeleit a 4. ábra mutatja. Az *a*-, *b*-, *c*-, és *d*-vel jelölt ismertetőjelek azonosak a II. típusú 5 krajcárosével és nyilvánvalóan a 2 és 35 krajcárosével is.

E csoportba tartozó bélyegképek érdekessége és rendhagyósága, hogy a III. csoport munkadúca nem a II. típusú 5 krajcáros egyik nyomódúcáról, hanem az 1888-as levélbélyegek (1 és 3 forint) egyik I. típusú nyomódúcáról származik. Ezt — a megjelenési időpontok összevetésén túlmenően — bizonyítja az a tény is, hogy a III. csoportba tartozó rányomott bélyegek képnagysága *azonos* a levélbélyegekével, míg a többi csoportba tartozó rányomott bélyeg képnagysága mindig nagyobb azoknál. (Ez más kiadásoknál is megfigyelhető! A szerk. megjegyzése.) Nem kívánok e helyen méréstechnikai kérdésekbe bonyolódni, sem pedig a papír zsugorodásában keresni egyéb magyarázatot. Ugyanis mindkét hibaforrás kiküszöbölhető az oldalak arányainak összehasonlításával. Az összehasonlító mérések bármikor elvégezhetőek: mindig ugyanazt eredményezik. Ezt az összefüggést, a két képméret azonosságát Pákozdi László már egyik, 1972-ben kelt kéziratában leírta.

A III. csoportba a következő értékcikkek tartoznak:

2 kr	barna	belföldi képeslevelezőlap (1896)
2 kr	ibolya	címszalag (1896)
2 kr	barna	rendőrségi be- és kijelentőlap (1897)
2 kr	kék	rendőrségi be- és kijelentőlap (1897).

Az 1924. évi, Jótékonysági kiadás 300 koronás címletének ismertetőjelei

SURÁNYI LÁSZLÓ

Az 1871-es kőnyomatosaink kivételével 1871-től 1897-ig számos bélyegünk metszett mély-, azaz *réznyomással* készült. Mind az 1871-es Ferenc József-fejes, mind az 1874/81-es levélborítékrajzú, réznyomatos bélyegek az elmúlt, közel egy évszázad alatt sok hazai és külföldi filatelistának kimeríthetetlen mélységű kutatási területéül szolgáltak.

1897-től 1924-ig magyar postabélyeg réznyomással nem készült. A további években egészen napjainkig is csak igen ritkán.

Miután a korábbi, de főként a mai filatelisták a múlt századi réznyomású bélyegekkel kapcsolatosan igen sok, a bélyegek előállítására visszamutató értékes adatokat fedeztek fel, megkíséreltem, hogy azonos módszerrel tanulmányozzam az 1924. évi, Jótékonysági bélyegkiadás három címletét. Az anyalemez rekonstrukció eredményeit nagyobb mértékben támasztotta volna alá, ha nagyobb tömegű bélyeg állott volna rendelkezésemre. Tudjuk, hogy ebből a kiadásból viszonylag kevés került postai forgalomba. A meglevő egy ívsorom mellé még tizenöt ívsort sikerült tanulmányozásra kölcsön kérnem. Ez a mennyiség — megállapításom szerint — már elegendőnek bizonyult az egyes ismertető jelek megállapítására, így az oszlop-, csoportos és ívhely-ismertetőjelek meghatározására.

Munkám talán azt is bizonyítja, hogy a modern bélyegeknek klasszikus módon való tanulmányozása és feldolgozása számos új ismerettel gyarapítja filatelista életünket.

— • —

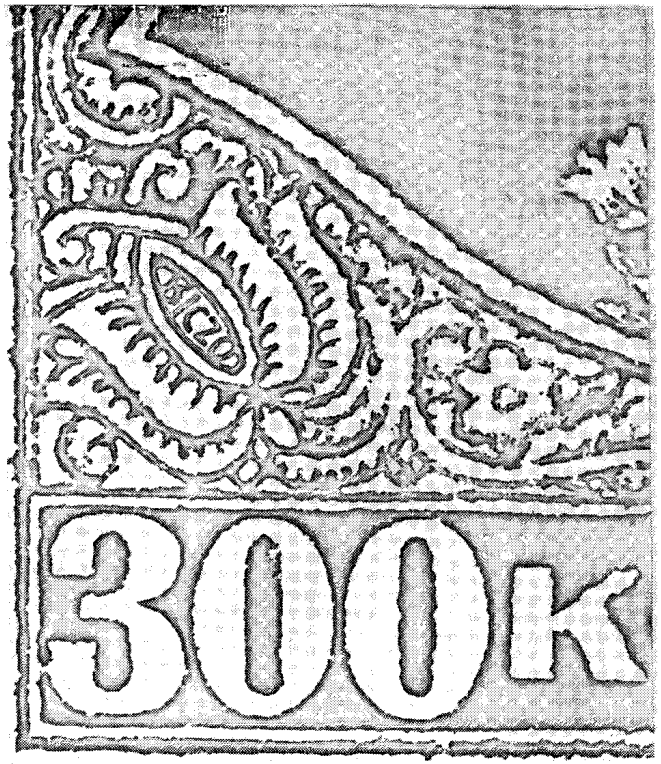
A Magyar Bélyegek Monográfiája a kiadás 500 koronás címleténél megjegyzi: „Az első magyar bélyeg, melyen a tervező névbetűi mint mesterjel szerepelnek. „Ezzel szemben a kiadás első, 300 koronás értéke az *első*, de az eddig ismert egyetlen magyar bélyeg is, amelyen a tervező neve a bélyegképen szerepel. A 300 koronás címletet BICZÓ ANDRÁS tervezte. A bélyegkép bal és jobb alsó részén, az értékszám felett stilizált tulipán látható. A bal oldali tulipán középső részén — vonalkázás helyett — a BICZÓ név olvasható (1. ábra).

Ismertetőjelek

I. oszlop: A (2. ábra)

Oszlop-ismertetőjel

A második G betűben színes folt (A).

1. ábra.

2. ábra.

Ívhely-ismertetőjelek

01. A bélyegkép jobb felső része felett jellegzetes állású, öt színes pont.
11. A korona értékjelzés első *0*-jának jobb oldalán színes pont.
21. A bélyegképen kívül, a bal felső sarok mellett színes foltok.
21a. A jobb oldalon, lent, a bélyegkép szélétől 1 mm-re színes pont.
31. Az első 300-as értékszám ferde, színes vonallal áthúzott.
41. A *G* betű fölött, a bélyegképen kívül vízszintes, színes vonal.
41a. Az *A* és *Y* betű között színes folt.
51. Vízszintes színes vonás az *N* betű alatt.
61. A jobb oldali 300-as értékszám második *0*-jában két, színes folt.
71. A bélyegkép bal felső sarka fölött két párhuzamos, színes vonal.
81. A jobb oldali függőleges keretvonal felül meghosszabbodik.
91. A korona értékjelzés második *0* betűje alatt színes pont, ettől jobbra függőleges, színes vonal.

3. ábra.

4. ábra.

II. oszlop: B (3. ábra)

Oszlop-ismertetőjelek

a) A bal felső sarokban, a virág kör alakú részéből színes vonalka nyúlik ki (B).
b) A gyermek bal karjának hajlatában ovális alakú folt (B_1).

Csoportos ismertetőjel

Minden páros sorban a címer jobb alsó sarkával egy vonalban, a kereten fehér folt mutatkozik (B_2).

Ívhely-ismertetőjelek

02. Az *O* és *R* betű között, az alsó keretvonal alatt, 1,9 mm-re színes pont.
12. Színes pont a bélyegkép alsó sarkától balra.
22. Kétszer két színes pont a keretvonaltól balra.
32. Vízszintes, színes vonal a korona értékjelzés alatt, a kereten kívül.
42. Színes, ferde vonal a bélyegkép fölött.
52. Tűszúrásnyi, színes pont a B_2 jelű, csoportos ismertetőjel felett, jobbra.
62. Vízszintes, színes foltok a bélyegkép felett, valamint színes pont az *RS* betűk felett.

5. ábra.

72. Színes pont az *A* és *R* betű köze felett, a kereten kívül.
82. Színes pont a bal oldali tulipán magasságában, a bélyegkép szélétől 1,5 mm-re balra.
92. Mint az előbbi jel, de a színes pont a bélyegképtől 0,5 mm-re fekszik.

III. oszlop: C (4. ábra)

Oszlop-ismertetőjelek

a) A gyermek könyökével egy vonalban, a bal oldali kereten színes folt (C).
b) A jobb oldali 3-asban színes pont (C_1).

Ívhely-ismertetőjelek

03. Vékony, ferde vonal az *Á* betű felett, a bélyegképen kívül.
13. Színes pont tapad a *G* betű felső, külső szárához.
23. Színes folt a címer jobb felső sarkától jobbra, a bélyegképen kívül.
33. Két színes pont az *O* és *R* betű felett, a bélyegképen kívül.
43. Nagy, színes pont a *G* betű felett, a keretvonalon kívül.
53. Egy-egy színes pont az *S* és *Z* betű fölött.
63. Két színes pont az *M* betűvel egy magasságban balra.
73. Ívszerű színes vonal a 300-as értékszám második *0*-jában.
83. Tűhegynyi, színes pont a külső keretvonal jobb oldali, alsó széle mellett.
93. Színes pont a bal oldalon, a keretvonaltól 1,2 mm-re, az alsó tulipán magasságában.

IV. oszlop: D (5. ábra)

Oszlop-ismertetőjel

Az *Á* betű vékonyabb szárában fehér, kör alakú folt (D).

Ívhely-ismertetőjelek

04. Tűhegynyi, színes pont a gyermek bal hónalja felett.
14. Finom, vékony vonal a bélyegkép alatt, a bal oldalon.
24. A Magyarország felirat fölött párhuzamos karcok.
34. Színes foltok a gyermek bal lábszárán, a boka fölött.
44. Nagy, színes folt a jobb oldali értékszám második *0*-ja alatt, 2 mm-re.
54. Vízszintes, színes folt a *Z* betű felett.

6. ábra.

64. Színes karcok a bélyegkép mellett a jobb oldalon, alul.
74. Az előbbi jel folytatásaként — színes karcok — a jobb oldali felső részen.
84. Az értékszám első 3-asában színes pont.
94. Színes, ferde folt a Magyarország felirat első *R* betűje fölött, a kereten kívül.

V. oszlop: e (6. ábra)

Oszlop-ismertetőjele ez ideig nem ismert.

Ívhely-ismertetőjelek

05. Három, színes pont a bal felső sarok külső oldala mellett.

7. ábra.

15. A Magyarország felirat első négy betűje színes, ferde vonallal áthúzott.
25. Színes pont az *Y* és *A* betű között.
35. Vízszintes vonás a bélyegkép jobb alsó sarkától 1 mm-re.
45. Ferde, színes karc a bélyegképen kívül, jobbra, a búzakalász magasságában.
55. Színes folt az *M* betű jobb oldali talpán.
65. Színes pont az első *G* betűben.
75. Vízszintes, színes vonal a *K* betű alatt.
85. Vízszintes, színes vonalak az *Y* és az *A*, valamint az *R* és az *S* betűk felett.
95. Kettős, színes karc húzódik a bélyegképen kívül, fenn, az *M* betűtől az *A*-ig.

VI. oszlop: f (7. ábra)

Oszlop-ismertetőjele ez ideig nem ismert.

Ívhely-ismertetőjelek

06. Függőleges, színes karcok a bélyegkép bal felső sarka mellett, bélyegközben.
16. Függőleges, színes vonalak a bélyegképen kívül és attól jobbra, fenn.
26. Fekvő, V-alakú, színes karc az *YAR* betűk fölött. Alsó szára pontban végződik.
36. Három részből álló, függőleges, színes vonal a címer bal felső sarkával egy magasságban és attól balra.
46. Ferde, színes vonal a bal oldali bélyegköz közepén.
56. Színes folt az *M* betű fölött, a bélyegkép szélához tapadva.
66. Szaggatott, színes vonal a jobb oldali bélyegköz harmadik negyedében.
66a. Vízszintes, színes vonal az első *G* betű és a keretvonal fölött.
76. Az alsó keretvonal a bal oldalon vékonyan tovább nyúlik.
86. A két keretvonal a bal felső sarokban fehér körré alakul.
96. Tűhegynyi pont a második *G* betűben.

VII. oszlop: G (8. ábra)

Oszlop-ismertetőjel

Nagy, színes folt a bélyegkép bal, felső sarka mellett (G).

Ívhely-ismertetőjelek

07. Erős, vastag vonalak alul, a bélyegképtől jobbra.
17. Színes pont az *R* és *S* betű között, alul.
27. Három részből álló hosszú, vastag, színes vonal a bélyegkép mellett, a jobb oldalon, alul.

8. ábra.

37. Két, erős, ferde vonal a bélyegkép felső jobb oldala fölött.
47. Hét-nyolc vonalból álló satírozás a bélyegkép jobb, alsó széle mellett.
57. Színes pont az első *G* betű felső részében.
67. Függőleges, színes foltok a bélyegkép bal oldala mellett, annak felső felében.
77. Színes pont a bal oldali kereten kívül, egyharmad magasságban.
87. Vízszintes, színes vonal az *ROR* betűk felett, a kereten kívül.
97. Két, színes pont a keret mellett, a jobb alsó saroktól 11 mm-re, fent.

9. ábra.

10. ábra.

VIII. oszlop: h (9. ábra)

Oszlop-ismertetőjele ez ideig nem ismert.

Ívhely-ismertetőjelek

08. Függőleges, színes vonal az első *R* betű felett, a bélyegképen kívül.
18. Jellegzetesen elhelyezkedő színes pontok a bélyegkép mellett a bal oldalon, a címer felső sarka magasságában.
28. Vessző-szerű folt a második *G* betű fölött, a bélyegképen.
38. A bal oldali bélyegközön a felső tulipántól kiindulóan ernyőszerű, színes vonalak.
48. Színes folt a bélyegkép jobb oldalán, középen.
58. Függőleges, színes karc egy ponttal megszakítva a gyermek hasán.
68. A jobb oldali felső tulipánt átszelő, a bélyegképből kifutó színes, ferde vonal.
78. Erős, színes pont az első 3-astól balra, a keret mellett.
88. Színes folt az *A* és *G* betű között.
98. Jobbra lefelé néző, G betűre emlékeztető színes karc a felső felirattól jobbra, a keret mellett.

IX. oszlop: D (10. ábra)

Oszlop-ismertetőjel

Azonos a IV. oszlopnál leírttal.

Ívhely-ismertetőjelek

09. Két párhuzamos, kis, színes vonalka a bélyegkép bal felső sarka felett.
19. Színes folt az értékjelzés első 3-ásában.
29. Vesszőszerű folt a jobb oldalon, a bélyegképen kívül, az értékjelzéssel egy magasságban.
29a. Színes folt a jobb oldali, felső tulipán mellett, bélyegközben.
29b. Színes, ferde vonal a bélyegkép bal alsó sarkánál.
39. Színes folt az első 3-as mellett és alatt, a bélyegképen kívül.
39a. Színes folt az értékjelzés második O betűje, valamint a második értékszám első *0*-ja alatt, a bélyegképen kívül.
49. Ívelt, színes karcok a Magyarország felirat felett.
59. Derékszög alakú, színes folt a bélyegkép jobb felső sarka felett.
69. Színes, ferde karc a bal oldali, felső tulipán alatt.
79. Színes folt a gyermek bal, felső karján.
89. Vízszintes, színes vonal az értékjelzés első 3-asa alatt, a bélyegképen kívül.
99. Színes pont a bal oldali bélyegközben az alsó tulipánnal egy magasságban.

X. oszlop: j (11. ábra)

Oszlop-ismertetőjele ez ideig nem ismert.

Ívhely-ismertetőjelek

10. Vízszintes, színes vonal, alatta pont a jobb oldali bélyegközben, középen.
20. A bal oldali keretvonal alsó kétharmadával párhuzamosan színes vonal fut.

11. ábra.

20a. Színes pont a jobb oldali, második tulipán magasságában, a kereten kívül.
30. Hármas folt a bal oldali bélyegközben, a címer bal felső sarkának magasságában.
40. Színes, ferde vonal nyúlik ki a jobb oldali díszítményből, a tulipán fölött.
50. Az alsó keretvonal a jobb oldalán meghosszabbodik.
50a. Függőleges, színes vonalka a felirat első *R* betűje fölött, bélyegközben.
60. Színes pont a felirat második *R* betűje fölött, bélyegközben.

70. Vízszintes, erős, színes foltsorozat a bélyegkép jobb felső sarka felett.
70a. Három, színes pont a kereten kívül, a bal oldali alsó tulipán magasságában.
80. Színes folt a bal oldali bélyegközben, a bélyegkép sarkától 12 mm-re, lenn.
90. Vastag, színes vonal nyúlik ki a Z betű szárából, balra.
100. A jobb oldali, alsó keretvonal függőlegesen folytatódik.

Ívfelépítés

Amint a fenti leírásból is kitűnik, az ív második öt oszlopában oszlop-ismertetőjel ritkábban fordul elő. Kivételt képez a VII. oszlop (G), valamint a IX. oszlop, amelynek ismertetőjele viszont azonos a IV. oszlopéval (D). A 100 bélyegképes anyalemez felépítésének kérdése még további kutatómunkát igényel.

A kiadás 500 és 1000 koronás címleteinek ismertetőjeleivel kapcsolatban hasonló megállapításokra jutottam.

KLASSZIKUS
ÉS MODERN
BÉLYEGGYŰJTEMÉNYEKET,
RÉGI LEVELEKET, JOBB DARABOKAT

állandóan vásárolok

SZEKERES BENEDEK JÓZSEF
bélyegszaküzlet

1137 BUDAPEST XIII., Katona József u. 2/e.
Telefon: 129-350

FELHÍVJUK

olvasóink figyelmét, hogy kiadványunk alábbi számai még megvásárolhatók:

Philatelica 71/2	ára 10,— Ft
Philatelica 72/1	ára 10,— Ft
Philatelica 72/2	ára 10,— Ft
Philatelica 73/2	ára 10,— Ft
Philatelica 74/2	ára 9,50 Ft
Philatelica 75/1	ára 15,— Ft

A füzeteket a budapestiek a székházban, munkaidő alatt a nyomtatványraktárban, munkaidő után a könyvtárban szerezhetik be.
Vidékiek, a bélyegigényléseikkel azonos módon az illetékes területi irodától rendelhetik meg.

Abstract of contents

1 *Type I. of the 3 Kreuzer value (Dr. Tivadar Petrovits)*

This study discloses fundamentally new particulars about the type I. of the 3 Kreuzer value of the 1874-81 issues, remarking that from among the stamp designs belonging to several groups, only a very small quantity was available to the researching double (Orbán—Petrovits). After surveying the engraving signs and proofs the author classifies the stamp designs into four groups on the basis of the correction of engravings on the matrix and the dies resp.

1. Stamps originating from the engraving plate of the matrix not yet corrected (early specimens) and their perforation.
2. Stamps prepared with the clumsy reengraved plate.
3. Stamps prepared with subtly and clumsy reengraved plate.
4. Stamps originating from the plates of the subtly reengraved matrix.

The study describes in detail and demonstrates the column-, group and pair characteristics of the matrix, showing numerous so far unknows signs too. The construction of the matrix induces the reader to draw new conclusions about this matter.

2 *Impressed stamps with cover design and 85 serifs, issued in 1874-1897 (Dr. Béla Simády).*

The considerable part of impressed stamp designs, put in circulation in 1874-1897, have been prepared with use of the typographed cover designed stamp of 85 serifs. The study of these stamps designs was preceded by researches of several decades and it is well-known that for the production of our typographed stamps of 1888-1899 the dies with one stamp design, made in 1874 already, have been used as original with one stamp design. This fact is proved beside the identical stamp design also by the corresponding engraving signs.

The author classifies the stamp designs following a thorough research work into three groups, enumerating also the postal issues with impressed stamps, belonging to several groups.

Particularly remarkable is the authors statement at the description of group III.; according to this the stamp design of some postal statioeries with imprinted stamps put in circulation 1896 and 1897 is identical with type I. of the stamps issued in 1888. Beside the characteristics this is also proved by the identical design size, which became well-known during the last years.

3 *Distinguishing signs of the 300 Korona value of the charity issue of 1924 (László Surányi).*

The author has undertaken a significant work indeed achieving the scientific elaboration of the third Hungarian copper print issue, being so to say modern already. From this work we introduce in this copy the 300 Korona value.

According to the authors statement, five columns of the matrix with 100 stamp designs have individual distinguishing signs, two have however common ones. Individual distinguishing signs of four columns are not yet known. A collective distinguishing sign occurs only in the second column (B_2). Every sheet place has an individual distinguishing sign, but it is to be noted that these appear for the most part not in the stamp desings, but in the gutters.

The reconstruction of the matrix structure necessitates further research work too.

Sommaire

1 Le 3 kreuzers du type I. (Dr. Tivadar Petrovits)

Cette étude donne des informations fondamentales nouvelles ayant trait au 3 kreuzers du type I., émis en 1874-81, en prenant note que seulement un nombre restreint de timbres appartenant à un certain groupe se trouvait à la disposition des chercheurs (Orbán—Petrovits). En connaissance des signes de la gravure et des épreuves l'auteur sur base des corrections effectuées sur la planche-mère ou bien sur la planche d'impression classe en quatre groupes les tableaux des timbres.

1. Les timbres imprimés en partant de la planche d'impression fabriquée de la planche-mère encore non corrigée et de sa dentelure (premiers exemplaires)

2. Les timbres imprimés au moyen de la planche d'impression corrigée grossièrement.

3. Les timbres imprimés au moyen de la planche d'impression corrigée grossièrement et delicatement.

4. Les timbres dérivant de la planche d'impression reproduite de la planche-mère délicatement corrigée. Cette étude expose en détail et présente au moyen de dessins, les signes distinctifs de la colonne, du groupe et de la paire, parmi lesquels figurent également des signes inconnus à ce jour. La reconstruction de la planche-mère permet le lecteur de tirer des conclusions toutes nouvelles.

2 Les timbres avec dessin d'enveloppe des années 1874-1897. de 85 linéaments à surcharge (Dr. Béla Simády).

La grande partie des valeurs postales mises en circulation entre 1874 et 1897 est représentée par des timbres à surcharge de 85 linéaments avec dessin d'enveloppe. L'étude de ces timbres a un passé de plusieurs dizaines d'années et il est connu que nos timbres des années 1888-1899 typographiés, ont été fabriqués en grande partie en utilisant les clichés d'une seule image, déjà prêts en 1874. Ce fait est confirmé par image, identique des timbres, ainsi que par les signes identiques de la gravure.

L'auteur, après une étude approfondie, place ces timbres en trois groupes, en se basant sur les signes de la gravure et énumère également les éditions postales avec surcharge de la valeur, prenant place dans ces différents groupes.

Il est particulièrement intéressant de lire la constatation de l'auteur concernant le groupe III. d'après laquelle certains imprimés avec surcharge de la valeur postale, mis en circulation en 1896 et 1897, portent la même image de timbre que les timbres pour enveloppes du type I. de 1888. Cela est confirmé non seulement par les signes distinctifs, mais aussi par la dimension du dessin du timbres, ce qui n'a été connu que seulement au cours de ces dernières années.

3 Signes distinctifs des timbres de bienfaisance de 300 couronnes émis en 1924 (László Surányi).

L'auteur a accompli une tâche fort importante dans son exposé scientifique sur la troisième émission — qui peut être qualifiée de moderne — des timbres hongrois gravés. Dans ce numéro nous donnons un apercu de ce travail se rapportant à la valeur de 300 couronnes. D'après la constatation de l'auteur, la planche-mère de 100 images de timbres possède sur cinq colonnes des signes distinctifs individuels, sur deux autres des signes distinctifs communs. Sur quatre colonnes les signes distinctifs individuels ne sont pas connus encore. Des signes distinctifs de groupe ne se trouvent que dans la deuxième colonne (B_2). Par contre, chaque feuille possède des signes distinctifs individuels, avec cette remarque, que ces signes ne se trouvent pas sur l'image des timbres, mais sur les espaces entre les timbres.

La reconstruction de la composition de la planche-mère exige encore des travaux de recherche.

Auszug aus dem Inhalt

1 Die 3 Kreuzer Briefmarke Type I. (Dr. Tivadar Petrovits).

Diese Studie bringt *grundlegend* neue Kenntnisse bezüglich der 1874-1881-er, 3 Kreuzer Briefmarke Type I., mit der Bemerkung, dass von den, zu den vershiedenen Gruppen gehőrenden Markenbildern nur ein äusserst geringes Quantum zur Verfügung des Forscherpaares (Orbán—Petrovits) stand.

Nach der Besprechung der Stichzeichen und der Probedrucke teilt der Autor die Markenbilder aufgrund der Stichkorrekturen an der Matrize bezw. an den Druckstöcken in vier Gruppen.

1. Mit dem Druckstock der noch nicht korrigierten Matrize hergestellte Marken (Frühexemplare) und deren Zähnung.

2. Mit dem grob nachgraviertem Druckstock hergestellte Marken.

3. Mit dem grob und fein nachgraviertem Druckstock hergestellte Marken.

4. Mit Druckstöcken der fein nachgravierten Matrize hergestellte Marken.

Die Studie gibt eine detaillierte Beschreibung und auch eine Illustration der Säulen-, Gruppen- und gepaarten Kennzeichen der Matrize, unter denen auch zahlreiche, bisher unbekannte Zeichen vorkommen. Der Aufbau der Matrize bewegt den Leser zum Ziehen neuer Schlüsse.

2 Eingedruckte Briefmarken mit Briefumschlagzeichnung und 85 Serifen der Jahre 1874-1897 (Dr. Béla Simády).

Ein bedeutender Teil der 1874-1897 in Umlauf gebrachten Postwertzeichen mit eingedrucktem Wertstempel wurde mit der Verwendung des Buchdruck-Markenbildes mit Briefumschlagzeichnung und 85 Serifen hergestellt. Dem Studium dieser Markenbilder geht eine Forschungsarbeit von mehreren Jahrzehnten voran und es ist auch bekannt, dass bei der Herstellung unserer Buchdruck-Biefmarken 1888-1899 meistens die, schon 1874 hergestellten Einbild-Druckstöcke als Einbild-Originale verwendet wurden. Diese Tatsache wird ausser dem analogen Markenbild auch durch die übereinstimmenden Stichzeichen bewiesen.

Der Autor teilt nach eingehender Forschungsarbeit die Markenbilder aufgrund der Stichzeichen in drei Gruppen ein; auch die, zu den verschiedenen Gruppen gehőrenden Postausgaben mit eingedrucktem Wertstempel werden aufgezählt.

Besonders beachtenswert ist bei der Beschreibung der Gruppe III. jene Feststellung des Autors, dass das 1896 und 1897 in Umlauf gebrachtes Merkanbild einiger Drucksachen der Post mit eingedrucktem Postwertzeichen analog ist mit dem Typ I. der 1888-er Briefmarken. Dies wird ausser den Kennzeichen auch durch die identische Eildgrösse bewiesen, die in den vergangenen Jahren bekannt geworden ist.

3 Kennzeichen des 300 Kronen Wertes der 1924-er Wohltätigkeitsausgabe (László Surányi).

Der Autor leistete eine sehr bedeutende Arbeit als er die wissenschaftliche Bearbeitung der dritten, in diesem Falle gewissermassen schon modernen, ungarischen Kupferdruckausgabe unternahm. Aus dieser Arbeit machen wir in dieser Nummer die Briefmarke von 300 Kronen bekannt. Laut Feststellung des Autors haben fünf Säulen der Matrize individuelle Kennzeichen, zwei haben gemeinsame Kennzeichen. Die individuellen Kennzeichen von vier Säulen sind noch nicht bekannt. Ein Gruppenkennzeichen kommt nur in der zweiten Säule vor (B_2). Dagegen hat jeder Bogenplatz ein individuelles Kennzeichen, mit der Bemerkung, dass diese grösstenteils nicht in den Markenbildern, sondern in den Zwischenstegen vorkommen.

Die Aufbaustruktur der Matrize erfordert noch weitere Forschungsarbeiten.

СОДЕРЖАНИЕ

1 Марка I типа номиналом 3 крейцера (д-р Тивадар Петрович)

Автор статьи публикует *совершенно* новые знания относительно трехкрейцеровой марки I типа, выпущенной в 1874—1881 годах, замечая, что в распоряжении двух исследователей (Орбан—Петрович) имелось лишь небольшое количество входящих в отдельные группы марочных изображений.

Осветив знаки гравюр и пробные оттиски, автор статьи на основе исправлений гравюр на матрицах и печатных формах делит марочные изображения на четыре группы:

1. Марки (ранние штуки), которые изготовлены с помощью печатной формы, сделанной с неисправленной матрицы, и их зубцовка.

2. Марки, изготовленные с помощью грубо исправленной печатной формы.
3. Марки, изготовленные с помощью грубо и тонко исправленной печатной формы.

4. Марки, изготовленные с помощью тонко исправленной печатной формы.

В статье подробно описываются и рисунками показываются колонные, групповые и парные опознавательные знаки матрицы, многие из которых были неизвестны до сих пор. Структура матрицы заставляет читателей сделать из нее новые выводы.

2 Напечатанные марки 1874—1897 годов с изображением конверта и 85 основными линиями (д-р Бела Шимади)

Значительная часть впущенных в оборот между 1874 и 1897 годами напечатанных знаков почтовой оплаты изготовлена с использованием марочных изображений конверта с 85 основными линиями. Эти марочные изображения изучают уже несколько десятков лет и известно, что для изготовления почтовых марок 1888—1899 годов в качестве исхода вместо обычного оригинального камня с одним изображением использовались, в первую очередь, матрицы с одним изображением, сделанные еще в 1874 году. Об этом говорят, кроме одинакового марочного изображения, одинаковые знаки гравюры.

После тщательной исследовательской работы автор статьи на основе знаков гравюр делит марочные изображения на три группы и составляет перечень входящих в отдельные группы напечатанных знаков почтовой оплаты.
Особого внимания достойно утверждение автора, по которому перечисленные марочные изображения и марочные изображения отдельных напечатанных почтовых марок. впущенных в оборот в 1896 и 1897 годах, соответствуют первому типу почтовых марок 1888 года. Об этом свидетельствует, кроме опознавательных знаков, одинаковый размер марочных изображений, что стало известно за последние годы.

3 Опознавательные знаки почтовой марки номиналом 300 крон из серии «Благотворительность», выпущенной в 1924 году.

Автор статьи выполнил огромную работу, когда произвел научную проработку третьего венгерского марочного выпуска медной печати, который уже с полным правом можно считать современным. В данном номере журнала рассматривается знак почтовой оплаты номиналом 300 крон.

По утверждению автора пять колонн матрицы со ста изображениями имеют индивидуальные, а две из них — общие опознавательные знаки. Опознавательные знаки четырех колонн пока еще неизвестны. Групповой опознавательный знак имеется только во второй колонне (B_2). Марочные листы во всех местах имеют индивидуальные опознавательные знаки, но значительная их часть сказывается не на марочных изображениях, а между ними.
Реконструирование структуры матрицы требует дальнейшего исследования.

Eng. szám: III/SZI/213/1976.

1500 — 76.1348 Ságvári Nyomda, Budapest

Ára: 18,— Ft.